

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айни, доктори
илмҳои таърих, профессор
Ибодуллозода А.И.

«27» 08 2026

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба кори диссертатсионии Тошматов Раҳмиддин Нуриддинович дар мавзуи «Рушди шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3. Педагогика, 5.3.1. Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст.

Мубоҳоти мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия аз рӯйи мазмуну мундариҷа ба шиносномаи соҳаи илмӣ 5.3. Педагогика, ихтисоси 5.3.1. Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мувофиқат менамояд. Дар таҳқиқот масъалаҳои назариявӣю методологии худидоракунии донишҷӯён, қонуниятҳо ва принсипҳои ташкили фаъолияти тарбиявӣ, рушди мустақилият, ташаббускорӣ ва масъулиятшиносии донишҷӯён мавриди ҷаррасӣ қарор гирифтаанд.

Мазмун ва натиҷаҳои таҳқиқот ба самтҳои шиносномаи ихтисоси мазкур, аз ҷумла асосҳои назариявӣю методологии педагогика ва раванди тарбия; мазмун, шакл ва усулҳои ташкили фаъолияти тарбиявӣ; омӯзиши таҷрибаи таърихӣ ва муосири педагогӣ; ташаккул ва рушди шахсияти донишҷӯ дар муҳити таҳсилоти олии мувофиқат мекунанд.

Дар диссертатсия заминаҳои ташаккул ва рушди худидоракунии донишҷӯён таҳлил гардида, шаклҳо ва шароитҳои педагогии тақмили он муайян ва самаранокии онҳо тавассути корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ санҷида шудааст. Аз ин рӯ, муҳтавои диссертатсия ба талаботи ихтисоси 5.3.1. Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот ҷавобгӯ мебошад.

Мубрами мавзӯи таҳқиқ. Пас аз соҳибистиқлол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низомии таҳсилоти олии ба тарбияи шахсияти мустақил, ташаббускор ва масъулиятшинос тавачҷуҳи бештар зоҳир мегардад. Ҷомеаи муосир тақозо менамояд, ки донишҷӯ на танҳо донишомӯз, балки иштирокчи фаъоли ҳаёти таълимӣ, тарбиявӣ ва ҷамъиятии муассисаи таҳсилоти олии бошад.

Дар ин замина худидоракунии донишҷӯён ҳамчун воситаи муҳими рушди мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ ва малакаҳои ташкилотчиҳои онҳо аҳамияти хос дорад. Шӯроҳо, иттиҳодияҳо, гурӯҳҳои

ташаббускор ва дигар сохторҳои донишҷӯӣ барои иштироки ҷавонон дар қабули қарорҳо ва ташкили фаъолияти ҷамъиятӣ шароит фароҳам меоранд.

Бо вуҷуди ин, имкониятҳои худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии ҳанӯз пурра истифода намешаванд. Дар баъзе мавридҳо фаъолияти чунин сохторҳо хусусияти расмӣ дошта, иштироки донишҷӯён дар ҳалли масъалаҳои ҳаёти донишгоҳӣ маҳдуд мемонад. Рушди технологияҳои рақамӣ ва шаклҳои нави фаъолияти ҷавонон низ зарурати такмили усулҳои анъанавии худидоракуниро ба миён овардааст.

Рушди худидоракунии донишҷӯён ҳамзамон ба ташаккули мавқеи фаъоли шахрвандӣ, фарҳанги муошират ва қобилияти ҳамкорӣ мусоидат менамояд. Иштироки бевоситаи донишҷӯён дар банақшагирӣ ва амалисозии ташаббусҳои донишгоҳӣ ба онҳо имконият медиҳад, ки таҷрибаи роҳбарӣ, қабули қарор ва масъулият барои натиҷаи фаъолияти муштаракро аз худ намоянд. Аз ин лиҳоз, худидоракунӣ ҷузъи муҳими муҳити тарбиявии муассисаи таҳсилоти олии ба ҳисоб меравад.

Дар баробари ин, тағйироти иҷтимоӣ ва талаботи нави низоми таҳсилоти олии зарурати бознигарию муносибат ба фаъолияти сохторҳои худидоракунии донишҷӯёнро ба миён меғузорад. Муайян намудани шаклҳои муассири ҳамкорию донишҷӯён бо омӯзгорон ва роҳбарияти муассиса, дастгирии ташаббусҳои онҳо ва фароҳам овардани шароит барои фаъолияти мустақилона метавонад самаранокии қорҳои тарбиявӣ ҷамъиятиро баланд бардорад.

Аз ин рӯ, омӯзиши заминаҳои педагогӣ, муайян намудани шароит ва роҳҳои самараноки рушди шаклҳои худидоракунии донишҷӯён барои такмили фаъолияти таълимию тарбиявии муассисаҳои таҳсилоти олии ва баланд бардоштани нақши донишҷӯён дар ҳаёти донишгоҳӣ аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ дорад.

Дарачаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулоса ва пешниҳодҳое, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Худидоракунии донишҷӯён яке аз масъалаҳои муҳими педагогикаи муосир буда, рушди он ба ташаккули мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ ва фаъолияти ҷамъиятии донишҷӯён мусоидат менамояд.

Дар диссертатсия моҳият, мазмун ва шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯён, инчунин шароитҳои педагогии рушди онҳо мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Асоснокии натиҷаҳо бо таҳлили адабиёти илмӣ-педагогӣ, омӯзиши таҷрибаи муассисаҳои таҳсилоти олии ва истифодаи усулҳои мувофиқи таҳқиқот таъмин гардидааст.

Муаллиф таҷрибаи ташкили фаъолияти иттиҳодияҳои донишҷӯёнро таҳлил намуда, омилҳои ба рушди худидоракунӣ таъсиррасонро муайян кардааст. Шаклҳои пешниҳодшуда ба фаъол гардидани иштироки донишҷӯён дар ҳаёти таълимӣ, тарбиявӣ ва ҷамъиятии муассисаҳои таҳсилоти олии равона гардидаанд.

Қорҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ барои санҷидани самаранокии шаклҳо ва шароитҳои педагогии пешниҳодшуда замина фароҳам овардаанд. Натиҷаҳои

бадастомада робитаи худидоракуниро бо рушди мустақилият, масъулиятшиносӣ ва малакаҳои ташкилотчигии донишҷӯён нишон медиҳанд.

Хулоса ва тавсияҳои диссертатсия ба натиҷаҳои назариявӣ таҷрибавӣ така дошта, бо мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқат менамоянд. Онҳо метавонанд барои такмили фаъолияти сохторҳои худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шаванд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки масъалаи рушди шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷиҳати назариявӣ асоснок гардида, ҷанбаҳои амалии он мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Худидоракунии донишҷӯён ҳамчун ҷузъи муҳими раванди педагогӣ ва воситаи рушди мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ ва фаъолнокии иҷтимоии донишҷӯён баррасӣ шудааст.

Дар таҳқиқот мафҳуми «худидоракунии донишҷӯён» мушаххас гардида, моҳият, мазмун ва хусусиятҳои педагогии он муайян карда шудаанд. Ҳамзамон, шаклҳои асосии худидоракунӣ ва заминаҳои таърихӣ педагогии ташаккулу рушди онҳо дар низоми таҳсилоти олии Тоҷикистон таҳлил гардидаанд.

Вазъи кунунии сохторҳои худидоракунии донишҷӯён омӯхта шуда, мушкилот, омилҳои таъсиррасон ва шароитҳои педагогии рушди самараноки онҳо муайян карда шудаанд. Нақши ҳамкории донишҷӯён, омӯзгорон ва роҳбарияти муассисаҳои таҳсилоти олӣ дар дастгирии ташаббусҳои донишҷӯӣ асоснок гардидааст.

Дар асоси таҳлили назариявӣ ва омӯзиши таҷрибаи амалии муассисаҳои таҳсилоти олӣ роҳҳои рушди шаклҳои ташкили худидоракунӣ муайян гардида, имкониятҳои педагогии иттиҳодия ва ҷомеаҳои донишҷӯӣ дар ташаккули малакаҳои роҳбарӣ, ҳамкорӣ ва қабули қарорҳо ошкор карда шудаанд. Инчунин, зарурати пайвастании фаъолияти худидоракунӣ бо раванди таълиму тарбия ва фаъолияти ҷамъиятии донишҷӯён асоснок гардидааст.

Меъёр ва нишондиҳандаҳои арзёбии сатҳи рушди худидоракунии донишҷӯён муайян гардида, роҳи шаклҳои такмили фаъолияти онҳо пешниҳод шудаанд. Самаранокии шаклҳои пешниҳодшуда дар қорҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ санҷида шуда, таъсири онҳо ба рушди мустақилият, масъулиятшиносӣ, қобилияти ташкилотчигӣ ва фаъолнокии иҷтимоии донишҷӯён муайян карда шудааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар он ифода меёбад, ки дар заминаи таҳлили назариявӣ ва таҷрибавии масъала моҳият, мазмун ва хусусиятҳои худидоракунии донишҷӯён мушаххас гардида, шаклҳои ташкили он дар муассисаҳои таҳсилоти олии муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян ва асоснок карда шуданд. Ҳамзамон, шароитҳои педагогии рушди худидоракунии донишҷӯён, роҳҳои такмили фаъолияти сохторҳои донишҷӯӣ ва имкониятҳои ҳамкории онҳо бо омӯзгорон ва роҳбарияти муассисаҳои таҳсилоти олӣ муайян гардиданд.

Аҳамияти илмӣ таҳқиқот дар такмили асосҳои назариявии масъалаи худидоракунии донишҷӯён, тавсеаи тасаввуроти илмӣ оид ба нақш ва имкониятҳои педагогии он дар низоми таҳсилоти олӣ зоҳир мегардад. Дар таҳқиқот худидоракунии донишҷӯён ҳамчун ҷузъи раванди таълиму тарбия ва омили рушди мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ ва ғаёлияти иҷтимоии донишҷӯён баррасӣ гардида, заминаҳо ва шароитҳои педагогии рушди шаклҳои он муайян карда шудаанд. Натиҷаҳои бадастомада метавонанд барои таҳқиқоти минбаъдаи масъалаҳои худидоракунӣ, ғаёлияти ҷамъиятӣ ва тарбияи донишҷӯён заминаи назариявӣ фароҳам оваранд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки шаклҳо, роҳҳо ва тавсияҳои методии пешниҳодшуда метавонанд дар ғаёлияти муассисаҳои таҳсилоти олӣ барои такмили низоми худидоракунии донишҷӯён истифода шаванд. Натиҷаҳои таҳқиқот барои ташкили ғаёлияти шӯроҳо ва созмонҳои донишҷӯӣ, гурӯҳҳои ташаббускор, маҳфилҳо ва дигар шаклҳои иштироки донишҷӯён дар ҳаёти таълимӣ, тарбиявӣ, илмӣ ва ҷамъиятии муассиса аҳамияти амалӣ доранд. Истифодаи тавсияҳои пешниҳодшуда ба беҳтар гардидани ҳамкориҳои донишҷӯён бо омӯзгорон ва роҳбарияти муассиса, дастгирии ташаббусҳои донишҷӯӣ ва баланд бардоштани самаранокии ғаёлияти сохторҳои худидоракунӣ мусоидат менамояд.

Аҳамияти иҷтимоии таҳқиқот ба рушди мустақилият, масъулиятшиносӣ, ташаббускорӣ, ғаёлнокии шаҳрвандӣ ва қобилияти ҳамкориҳои донишҷӯён алоқаманд мебошад. Иштирок дар ғаёлияти худидоракунӣ ба донишҷӯ имконият медиҳад, ки таҷрибаи қабули қарор, ташкил ва идора намудани ғаёлияти дастаҷамъона, ҳалли масъалаҳои муштарак ва масъулият барои натиҷаи ғаёлияти худро аз худ намояд. Дар ин замина рушди шаклҳои худидоракунӣ барои ташаккули мавқеи ғаёли иҷтимоии ҷавонон, фарҳанги муошират, худшиносӣ ва омодагии онҳо ба ғаёлияти мустақилонаи ҷамъиятию касбӣ аҳамияти махсус дорад.

Аҳамияти иқтисодии натиҷаҳои таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки истифодаи шаклҳои самараноки худидоракунии донишҷӯён метавонад ба истифодаи мақсадноки захираҳои инсонӣ ва ташкилии муассисаҳои таҳсилоти олӣ мусоидат намояд. Ҷалби ғаёлонаи донишҷӯён ба банақшагирӣ ва ташкили чорабиниҳои таълимӣ, тарбиявӣ, илмӣ, фарҳангӣ ва ҷамъиятӣ имконият медиҳад, ки неру ва ташаббуси онҳо самаранок истифода шуда, ғаёлияти сохторҳои донишҷӯӣ беҳтар ба роҳ монда шавад. Татбиқи тавсияҳои пешниҳодшуда инчунин метавонад ба баланд гардидани сифати омодаасозии мутахассисон, ташаккули малакаҳои ташкилотчигӣ ва идоракунии донишҷӯён ва омодагии бештари хатмкунандагон ба ғаёлияти касбӣ мусоидат намояд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳо бо мутобикати масъалаи таҳқиқ ба самтҳои рушди низоми таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва талаботи ҷомеа ба омода намудани ҷавонони мустақил, ташаббускор ва масъулиятшинос таъмин мегардад.

Таҳқиқот бо таъя ба санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии соҳаи маориф ва сиёсати давлатии ҷавонон анҷом дода шудааст.

Асоснокии натиҷаҳо ба таҳлили сарчашмаҳои илмӣ ватанию хориҷӣ, омӯзиши таҷрибаи педагогӣ ва вазъи фаъолияти сохторҳои худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии таъя мекунад. Дар асоси онҳо моҳият, шаклҳо ва шароитҳои педагогии рушди худидоракунии донишҷӯён муайян ва асоснок гардидаанд.

Эътимоднокии хулосаҳои илмӣ бо истифодаи усулҳои назариявӣ ва эмпирикӣ, аз ҷумла мушоҳида, пурсиш, суҳбат, таҳлили муқоисавӣ ва қорҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ таъмин шудааст. Натиҷаҳои гурӯҳҳои назоратӣ ва таҷрибавӣ муқоиса гардида, самаранокии шаклҳои пешниҳодшуда муайян қарда шудааст.

Хулоса ва тавсияҳои диссертатсия аз натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва таҷрибавӣ баромада, бо мақсаду вазифаҳои таҳқиқот мувофиқат мекунанд ва метавонанд барои тақмили худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шаванд.

Саҳми шахсии докталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии докталаб дар таҳқиқоти маъкур аз асосноккунии назариявӣ ва амалии масъалаи таҳқиқшаванда, муайян ва баррасӣ намудани хусусиятҳои рушди шаклҳои тақмили худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад.

Иштироки шахсии муаллиф дар ба даст овардани натиҷаҳои илмӣ дар диссертатсия пешниҳодшуда ва маводи интишоргардида, таҳлилу ҷамъбасти сарчашмаҳои илмӣ-педагогӣ, омӯзиши вазъи воқеии худидоракунии донишҷӯён, муайян намудани шаклҳо ва шароитҳои педагогии рушди он, тақсил ва гузаронидани қорҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ, таҳлили натиҷаҳои бадастомада ва таҳияи хулосаву тавсияҳои илмӣ-амалӣ ифода ёфтааст.

Докталаб дар асосноккунии назариявӣ ва илмӣ-амалии масъалаҳои марбут ба рушди худидоракунии донишҷӯён, муайян намудани роҳҳои тақмили шаклҳои тақмили он ва пешниҳоди тавсияҳо барои истифода дар фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти олии саҳми мустақим гузоштааст.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Аз рӯи мавзуи диссертатсия муаллиф беш аз 17 мақола ва маводи илмӣ-методӣ ба нашр расонидааст. Аз ҷумла, 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандае, ки ба феҳристи нашрияҳои тавсияшудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил мебошанд, ба таъ расидаанд. Ҳамчунин, 8 мақола дар маҷмуаҳои маводи конференсияҳои илмӣ ва илмию амалӣ нашр гардидаанд.

Мақолаҳои интишоршуда ҷанбаҳои асосии таҳқиқот, аз ҷумла асосҳои назариявӣ педагогии худидоракунии донишҷӯён, хусусиятҳои тақсил ва рушди шаклҳои он, вазъи фаъолияти сохторҳои худидоракунӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии, шароитҳои педагогии рушди онҳо ва натиҷаҳои қорҳои таҷрибавӣ-озмоиширо фаро мегиранд.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он.
Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Довталаби дараҷаи илмӣ масъалаи рушди шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯёно дар муассисаҳои таҳсилоти олии муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳқиқ қарор дода, заминаҳои назариявӣ педагогӣ, шаклҳо ва шароитҳои ташкилии рушди онро асоснок намудааст.

Натиҷаҳои таҳқиқ нишон медиҳанд, ки ташкили мақсадноки худидоракунии донишҷӯён ба рушди мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ, малакаҳои ташкилотчигӣ ва иштироки фаъоли онҳо дар ҳаёти таълимию тарбиявӣ ва ҷамъиятӣ мусоидат менамояд.

Мазмун ва сохтори диссертатсия ба мақсаду вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ буда, масъалаҳои назариявӣ ва амалӣ бо пайдарҳамии мантиқӣ баррасӣ гардидаанд. Натиҷаҳои корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ ҷамъбаст гардида, диссертатсия ҳамчун кори илмӣ мустақил ва анҷомёфта арзёбӣ мешавад.

Диссертатсия аз 185 саҳифаи матни компютерӣ иборат буда, муқаддима, се боб, нӯҳ зербоб, ҳулосаҳои бобҳо, ҳулосаи умумӣ, тавсияҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашударо дар бар мегирад. Рӯйхати адабиёт аз 207 номгӯй иборат аст.

Дар муқаддима мубрами мавзӯ, дараҷаи омӯзиши масъала, объекту предмет, мақсаду вазифаҳо, фарзия, асосҳои методологӣ, усулҳои таҳқиқот, навгонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ амалӣ ва муқаррароти асосии ба ҷимоя пешниҳодшаванда муайян гардидаанд.

Боби якуми диссертатсия «Самтҳои рушди муассисаи таҳсилоти олии муосир» буда, дар он масъалаҳои назариявӣ ва ташкилии рушди низомии таҳсилоти олии дар шароити муосир мавриди таҳлили муфассал қарор гирифтаанд. Муаллиф самтҳои асосии таҷдид ва рушди муассисаҳои таҳсилоти олиро баррасӣ намуда, мавқеи худташқилдиҳӣ ва худидоракуниро дар тақмили муҳити донишгоҳӣ ва фаъолияти донишҷӯён муайян кардааст.

Дар боби мазкур муассисаи таҳсилоти олии ҳамчун низомии иҷтимоӣ педагогии рушдбанда баррасӣ гардида, нишон дода мешавад, ки самаранокӣ фаъолияти он танҳо ба ташкили раванди таълим вобаста набуда, ба сатҳи иштироки субъектҳои раванди таҳсилот дар идоракунии, ташаббускорӣ, ҳамкорӣ ва фаъолияти мустақилонаи онҳо низ алоқаманд мебошад. Дар ин замина худташқилдиҳӣ ва худидоракунии ҳамчун омилҳои муҳими рушди муҳити донишгоҳӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Дар зербоби якуми боби якум «Стратегияҳои муҳими рушди таҳсилоти олии дар Тоҷикистон» самтҳои асосии рушди таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити дигаргуниҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва маърифатӣ таҳлил гардидаанд. Муаллиф масъалаҳои таҷдиди низомии таҳсилоти олии, баланд бардоштани сифати таълим, тақмили идоракунии муассисаҳои таълимӣ ва мутобик намудани фаъолияти онҳо ба талаботи ҷомеаи муосирро мавриди баррасӣ қарор додааст.

Дар ин зербоб таъкид мегардад, ки рушди муассисаи таҳсилоти олии бо ташаккули муҳити фаъолу созандаи донишгоҳӣ робитаи мустақим дошта,

иштироки донишҷӯён дар ҳаёти таълимӣ, тарбиявӣ ва ҷамъиятӣ яке аз шартҳои муҳими пешрафти он ба шумор меравад. Аз ин мавқеъ, зарурати фароҳам овардани имконият барои ташаббус ва фаъолияти мустақилонаи донишҷӯён асоснок карда мешавад.

Дар зербоби дуюми боби якум «Нақши худташқилдиҳӣ дар рушди ташкилии муассисаи таҳсилоти олии муосир» моҳият ва хусусиятҳои худташқилдиҳӣ ҳамчун яке аз механизмҳои рушди дохилии муассисаи таҳсилоти олии мавриди таҳлил қарор гирифтаанд.

Муаллиф худташқилдиҳиро бо қобилияти иштирокчиёни муҳити донишгоҳӣ барои ташкили мустақилонаи фаъолияти худ, ҳамоҳангсозии муносибатҳо, пешниҳоди ташаббус ва қабули масъулият алоқаманд медонад. Нақши худташқилдиҳӣ дар рушди робитаҳои дохилидонишгоҳӣ, ташаккули муносибатҳои ҳамкорӣ ва фароҳам овардани шароит барои фаъолияти мустақилонаи донишҷӯён нишон дода шудааст.

Дар зербоби сеюми боби якум «Нақши худидоракунии дар ташаккул ва рушди ҷомеаи муассисаи олии» худидоракунии ҳамчун шакли муҳими иштироки донишҷӯён дар ҳаёти муассисаи таҳсилоти олии баррасӣ гардидааст.

Дар ин зербоб нақши худидоракунии дар рушди мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ ва қобилияти ташкилотчигии донишҷӯён таҳлил мешавад. Муаллиф нишон медиҳад, ки иштироки донишҷӯён дар сохторҳои худидоракунии барои ба даст овардани таҷрибаи қабули қарор, фаъолияти дастаҷамъона ва ҳалли масъалаҳои ҳаёти донишгоҳӣ имконият фароҳам меорад. Ҳамзамон, робитаи худидоракунии донишҷӯён бо ташаккули ҷомеаи донишгоҳӣ ва рушди муносибатҳои ҳамкорӣ асоснок карда шудааст.

Боби дуюми диссертатсия «Раванди тарбия дар муассисаи таҳсилоти олии муосир» буда, дар он масъалаҳои ташкили фаъолияти тарбиявӣ, нақши худташқилдиҳӣ ва имкониятҳои созмонҳои ҷамъиятии ҷавонон дар рушди фаъолияти донишҷӯён баррасӣ гардидаанд. Муаллиф раванди тарбияро ҳамчун ҷузъи муҳими фаъолияти муассисаи таҳсилоти олии арзёбӣ намуда, зарурати иштироки бевоситаи донишҷӯёнро дар ташкил ва татбиқи корҳои тарбиявӣ асоснок кардааст.

Дар ин боб ба он таваҷҷуҳ дода мешавад, ки самаранокии тарбия танҳо бо таъсири якҷонибаи омӯзгор ё маъмурияти муассиса таъмин намегардад. Донишҷӯ бояд ҳамчун иштирокчи фаъоли раванди тарбия имконияти пешниҳод намудани ташаббус, ташкили фаъолияти муштарак ва қабули масъулиятро дошта бошад. Аз ҳамин ҷиҳат, принципҳои худташқилдиҳӣ ва худидоракунии ҳамчун асоси тақмили фаъолияти тарбиявӣ баррасӣ шудаанд.

Дар зербоби якуми боби дуюм «Усулҳои муосири ташкили низомии тарбиявии муассисаи таҳсилоти олии дар асоси принципҳои худташқилдиҳӣ» равишҳои муосири ташкили корҳои тарбиявӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Муаллиф имкониятҳои истифодаи принципҳои худташқилдиҳиро дар раванди тарбия нишон дода, ба масъалаҳои рушди ташаббуси донишҷӯён, фаъолияти мустақилона, ҳамкорӣ ва масъулияти онҳо таваҷҷуҳ кардааст.

Усулҳои ташкили фаъолияти тарбиявӣ аз мавқеи иштироки фаъоли ҳуди донишҷӯён арзёбӣ гардида, роҳҳои гузариш аз фаъолияти танҳо аз ҷониби маъмурият ташкилшаванда ба фаъолияти муштаракӣ субъектҳои муҳити донишгоҳӣ баррасӣ шудаанд.

Дар зербоби дуюми боби дуюм «Хусусиятҳои рушди созмонҳои ҷамъиятии ҷавонон дар Тоҷикистони муосир» хусусиятҳои ташаккул ва фаъолияти созмонҳои ҷамъиятии ҷавонон мавриди таҳлил қарор гирифтаанд.

Дар зербоби мазкур нақши иттиҳодия ва созмонҳои ҷавонон дар ташаккули фаъолияти ҷамъиятӣ, худшиносӣ, ташаббускорӣ ва масъулияти донишҷӯён нишон дода мешавад. Муаллиф имкониятҳои чунин созмонҳоро барои ҷалби ҷавонон ба ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва тарбиявӣ таҳлил намуда, фаъолияти онҳоро ҳамчун яке аз заминаҳои ташаккули таҷрибаи худидоракунӣ арзёбӣ кардааст.

Дар зербоби сеюми боби дуюм «Таҳияи усулҳои фаъолияти тарбиявӣ дар муассисаи таҳсилоти олии муосир» масъалаҳои тақмили шакли усулҳои фаъолияти тарбиявӣ бо назардошти иштироки мустақилонаи донишҷӯён баррасӣ гардидаанд.

Дар ин қисмати таҳқиқот роҳҳои ҷалби донишҷӯён ба банақшагирӣ, ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои тарбиявӣ, ҷамъиятӣ ва фарҳангӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Муаллиф ба истифодаи усулҳои таваҷҷуҳ менамояд, ки фаъолияти донишҷӯро аз мавқеи иҷрокунанда ба мавқеи ташкилкунанда ва иштирокчии мустақили фаъолияти тарбиявӣ мегузаронанд. Ин муносибат барои рушди ташаббускорӣ, малакаҳои ташкилотчигӣ ва масъулияти шахсии донишҷӯён аҳамияти педагогӣ дорад.

Боби сеюми диссертатсия «Ташаккул ва самаранокии фаъолияти ҷомеаҳои донишҷӯён» буда, дар он ҷанбаҳои амалӣ ва таҷрибавии масъалаи таҳқиқшаванда мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Муаллиф шартҳои ташаккул, раванди ташкил ва натиҷаҳои фаъолияти иттиҳодияҳои донишҷӯёнро таҳқиқ намуда, имкониятҳои онҳоро ҳамчун шакли амалии худидоракунии донишҷӯён арзёбӣ кардааст.

Дар ин боб диққати асосӣ ба ташкили муҳите равона шудааст, ки дар он донишҷӯён имконияти мустақилона муайян намудани самтҳои фаъолият, тақсими вазифаҳо, қабули қарорҳо ва иҷрои масъулиятро пайдо менамоянд. Фаъолияти ҷомеаҳои донишҷӯён ҳамчун воситаи амалии рушди мустақилият, қобилияти ташкилотчигӣ, ҳамкорӣ ва фаъолнокии иҷтимоии донишҷӯён баррасӣ шудааст.

Дар зербоби якуми боби сеюм «Шартҳои ташаккули иттиҳодияҳои донишҷӯён дар муассисаҳои таълимӣ» шароитҳои педагогӣ ва ташкилие, ки барои таъсис ва фаъолияти самараноки иттиҳодияҳои донишҷӯён заруранд, муайян ва баррасӣ гардидаанд.

Муаллиф ба фароҳам овардани фазои мусоид барои ташаббусҳои донишҷӯён, дастгирии фаъолияти мустақилонаи онҳо, муносибати ҳамкоронаи омӯзгорону донишҷӯён ва робитаи сохторҳои донишҷӯӣ бо роҳбарияти муассиса аҳамияти махсус медиҳад. Дар ин замина шартҳои

муайян карда мешаванд, ки имконияти фаъолияти воқеӣ ва на танҳо расмӣ мақомоти худидоракунии донишҷӯёнро таъмин менамоянд.

Дар зербоби дуюми боби сеюм «Равандҳои ташкили иттиҳодияҳои донишҷӯён дар муассисаҳои таълимӣ» механизм ва марҳилаҳои ташкили фаъолияти иттиҳодияҳои донишҷӯён мавриди таҳлил қарор гирифтаанд.

Дар ин зербоб масъалаҳои ҷалби донишҷӯён ба фаъолияти муштарак, муайян намудани мақсад ва вазифаҳои иттиҳодия, тақсими уҳдадорӣҳо, интиҳоби роҳбарон, банақшагирии фаъолият ва ташкили робитаи байни аъзои ҷомеаи донишҷӯён баррасӣ мешаванд. Муаллиф ба зарурати риояи принсипҳои ихтиёрӣ, мустақилият, масъулият ва ҳамкорӣ дар ташкили чунин иттиҳодияҳо диққати махсус додааст.

Дар зербоби сеюми боби сеюм «Натиҷаҳои фаъолияти ҷомеаи донишҷӯён дар муассисаҳои таълимӣ» натиҷаҳои фаъолияти иттиҳодияҳои донишҷӯён ва самаранокии шаклҳои пешниҳодшудаи худидоракунии мавриди таҳлил ва арзёбӣ қарор гирифтаанд.

Муаллиф натиҷаҳои бадастомадаро аз нуктаи назари тағйироти фаъолияти донишҷӯён, рушди ташаббускорӣ, мустақилият, масъулиятшиносӣ, қобилияти ташкилотчигӣ ва иштироки онҳо дар ҳаёти ҷамъиятии муассисаи таълимӣ баррасӣ менамояд. Натиҷаҳои таҳқиқ барои муайян намудани самаранокии шартҳои педагогӣ ва шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯён истифода гардида, имконияти татбиқи онҳо дар фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти олӣ асоснок карда шудааст.

Мазмуни се боби диссертатсияи Тошматов Раҳмиддин Нуриддинович бо пайдарҳамии мантиқӣ таҳия гардида, масъалаи рушди шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯёнро аз омӯзиши заминаҳои назариявӣ ва ташкилии он то муайян намудани шароит ва санчиши самаранокии фаъолияти ҷомеаҳои донишҷӯён фаро мегирад. Робитаи байни бобҳо ва зербобҳо нигоҳ дошта шуда, натиҷаҳои ҳар як марҳилаи таҳқиқ барои гузариш ба марҳилаи минбаъда замина фароҳам овардаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқот нишон доданд, ки рушди мақсадноки шаклҳои худидоракунии донишҷӯён ба ташаккули мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ, малакаҳои ташкилотчигӣ ва фаъолнокии ҷамъиятии онҳо мусоидат менамояд. Худидоракунии ҳамчун омили муҳими ташаккули шахсияти фаъол ва мустақили донишҷӯ арзёбӣ гардидааст.

Дастовардҳои таҳқиқот ба риояи методологияи илмӣ, таҳлили назария ва таҷрибаи педагогӣ, санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва истифодаи маҷмуи усулҳои мувофиқи таҳқиқот асос ёфтаанд. Усулҳои интиҳобшуда ба мақсад, вазифаҳо ва фарзияи илмӣ таҳқиқот мувофиқат менамоянд.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар мақолаҳои илмӣ, маводи конференсияҳо ва тавсияҳои илмӣ-методӣ муаллиф инъикос гардида, бо мазмуну муҳтавои диссертатсия ва автореферат мувофиқат мекунанд.

Мазмуни бобҳо бо мақсаду вазифаҳои таҳқиқот алоқаманд буда, натиҷаҳои назариявӣ ва таҷрибавӣ дар ҳулосаи умумӣ ҷамъбаст гардидаанд. Тавсияҳои пешниҳодшуда аз ҷиҳати илмӣ-методӣ асоснок буда, метавонанд

барои такмили худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шаванд.

Мутобиқати ба расмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсия ва автореферати он вобаста ба талаботи дастурамал оид ба тартиби ба расмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводи илмӣ (фармоиши раиси Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, №493) омода карда шуда, мақолаҳои илмӣ нашрнамудаи муҳаққиқ мазмун ва муҳтавои асосии рисоларо инъикос менамоянд. Дастовардҳои илмӣ, эътимодноки, хулоса ва тавсияҳои пешниҳоднамудаи муаллиф тибқи талаботи дастурамали Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардида, аз ҷиҳати илмию методӣ асоснок карда шудаанд.

Дар матни диссертатсия муқаррароти дастурамали Комиссияи олии аттестатсионӣ риоя гардида, матн бо забони тоҷикӣ ба таври возеҳ ва равшан таҳия шудааст. Тартиби таҳия ва ҷобачогузории қисмҳои алоҳидаи диссертатсия дуруст буда, робитаи мантиқӣ ва пайдарпайии мавод таъмин гардидааст. Дар охири ҳар як боб хулосаҳои мушаххас пешниҳод шуда, натиҷаҳои асосии таҳқиқ ба таври ҷамъбаستӣ баён гардидаанд.

Эродҳо ба кори диссертатсионӣ

1. Дар диссертатсия санадҳои меъёриву ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба рушди таҳсилоти оӣ, сиёсати давлатии ҷавонон ва фаъолияти ҷамъиятии донишҷӯён мавриди истифода қарор гирифтаанд. Бо вучуди ин, ҳуб мебуд, агар муаллиф муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон», Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ва дигар санадҳои соҳавиро дар робита ба масъалаи рушди худидоракунии донишҷӯён васеътар таҳлил намуда, заминаҳои ҳуқуқӣ ва педагогии фаъолияти сохторҳои худидоракуниро мушаххастар нишон медод.

2. Дар диссертатсия шаклҳои гуногуни ташкили худидоракунии донишҷӯён ва фаъолияти иттиҳодияҳои донишҷӯӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Ба андешаи мо, таҳлили муқоисавии шаклҳои анъанавӣ ва шаклҳои муосири худидоракунӣ, аз ҷумла имкониятҳои истифодаи технологияҳои рақамӣ, платформаҳои электронӣ ва воситаҳои муосири иртиботӣ дар фаъолияти сохторҳои донишҷӯӣ метавонист муҳтавои амалии таҳқиқотро боз ҳам ғани гардонад.

3. Ҳангоми таҳлили таҷрибаи ташаккул ва рушди худидоракунии донишҷӯён таҷрибаи муассисаҳои таҳсилоти оӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст. Бо вучуди ин, ҳуб мебуд, агар таҷрибаи муассисаҳои таҳсилоти олии минтақаҳои гуногуни Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври муқоисавӣ бештар баррасӣ гардида, хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандаи фаъолияти сохторҳои

худидоракунии донишҷӯён дар онҳо мушаххас нишон дода мешуданд. Ин метавонад барои муайян намудани имкониятҳои татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот дар муассисаҳои гуногуни таҳсилоти олӣ заминаи васеътар фароҳам оварад.

4. Дар қисмати таҷрибавӣ-озмоишии диссертатсия самаранокии шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯён мавриди санҷиш қарор гирифтааст. Ба мақсад мувофиқ мебуд, агар меёр ва нишондиҳандаҳои арзёбии самаранокии фаъолияти ҷомеаҳо ва иттиҳодияҳои донишҷӯён бо мисолҳои бештар шарҳ дода шуда, робитаи онҳо бо рушди мустақилият, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ ва малакаҳои ташкилотчигии донишҷӯён равшантар инъикос мегардид.

5. Дар матни диссертатсия ва автореферат баъзе норасоии имлоӣ, услубӣ ва техникӣ, инчунин дар мавридҳои алоҳида такрори баъзе андешаҳо ва мафҳумҳо ба мушоҳида мерасанд. Бартараф намудани чунин камбудҳои ва таҳрири низоии матн метавонад сифати пешниҳоди маводи илмиро беҳтар намояд.

Эродҳои зикргардида асосан хусусияти тавсиявӣ ва таҳрирӣ дошта, ба арзиши илмӣ, аҳамияти назариявӣ амалии таҳқиқот ва натиҷаҳои асосии диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд. Дар маҷмӯъ, қори диссертатсионӣ таҳқиқоти мустақилона ва анҷомёфта буда, натиҷа ва тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд барои тақмили шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯён ва фаъолияти тарбиявӣ ҷамъиятии муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди истифода қарор гиранд.

ХУЛОСА

1. Диссертатсияи Тошматов Раҳмиддин Нуриддинович дар мавзӯи «Рушди шаклҳои ташкили худидоракунии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.Педагогика, 5.3.1.Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот қори ба анҷомрасидаи илмӣ-таҳқиқотӣ буда, аз ҷониби муаллиф мустақилона ва дар сатҳи хуби илмӣ иҷро карда шудааст.

2. Муҳаққиқ ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқотии дар назди худгузошта ноил гардида, иҷрои фарзияҳои илмӣ ва нуқтаҳои ба дифоъ пешниҳоднамударо тасдиқ кардааст.

3. Диссертатсия ба талаботи пешниҳоднамудаи бандҳои 10-16 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 ва таҳрири нави он аз 26.06.2023, №295 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Тақриз аз тарафи эксперт, номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикстон ба номи Садриддин Айни Сатторов Асрор Каҳҳорович мураттаб шудааст. Тақризи муассисаи пешбар дар ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикстон ба номи Садриддин Айни, ки дар он доктараби дараҷаи илмӣ Тошматов Раҳмиддин Нуриддинович иштирок ва бо маъруза баромад намуд, баррасӣ ва тасдиқ шудааст. Дар ҷаласаи кафедраи

умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикстон ба номи Садриддин Айни 15 нафар устодону омӯзгорон иштирок намуданд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 15 нафар, «бетараф» - нест, «муқобил» - нест. (Қарори ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни аз 27-уми августи соли 2026, № 1)

Раиси ҷаласа:

номзади илмҳои педагогӣ,
дотсент, мудири кафедраи
умумидонишгоҳии педагогикаи
Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи С. Айни

Мансурова Ҷамила
Сулаймоновна

Эксперти таҳқиқоти диссертатсионӣ,
дотсенти кафедраи умумидонишгоҳии
педагогикаи Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни
номзади илмҳои педагогӣ

Сатторов Асрор
Қаҳҳорович

Котиби илмӣ ҷаласа:
номзади илмҳои педагогӣ

Арбобова Фароғат
Анваровна

27.08.2026

Имзои Ҷ.С. Мансурова, А.Қ., Сатторов ва Ф.А. Арбобоваро тасдиқ мекунам.

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи С. Айни

Қодирзода Сайвали
Муҳибулло

Суроғай муассисаи пешбар: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; Тел: +992 (37) 224 13 83,
E-mail: info@mail.ru, www.tgpu.tj